

Kirunadeklarationen 4.0

Bakgrund till den fjärde Kirunadeklarationen

Europaforum Norra Sverige (EFNS) är ett politiskt nätverk som samlar Sveriges fyra nordligaste regioner för att analysera EU:s politik och formulera gemensamma ståndpunkter i frågor som är viktiga för norra Sverige. Forumet är även en återkommande mötesplats där fler aktörer samlas för att delta och diskutera EU:s utveckling. Årets forum är det trettionde sedan starten 1999.

Kiruna har vid flera tillfällen varit en plats där viktiga politiska vägval för norra Sverige, Arktis och EU:s utveckling markerats. Vid Sveriges EU-ordförandeskap 2009 lyftes i Kiruna begreppet territoriell potential fram som grund för europeisk regionalpolitik, vilket bidrog till skapandet av smarta specialiseringsstrategier. Arktiska rådet fastslog i Kiruna 2013 att Arktis är en levande region med samhällen, ekonomier, kulturer och rättigheter. År 2023 inledde Sverige sitt EU-ordförandeskap i Kiruna, varefter Europeiska Regionkommitténs politiska byrå antog en Kirunadeklaration för att slå vakt om stödet till Europas nordliga glesbefolkade områden.

I ett läge där EU står inför avgörande förhandlingar om sin framtida budget, konkurrenskraft och territoriella sammanhållning finns ett behov av att tydliggöra norra Sveriges samlade perspektiv. Mot denna bakgrund samlas norra Sverige i Kiruna för att anta en fjärde Kirunadeklaration, med gemensamma principer för hur EU:s politik och investeringar bör utformas för det europeiska Arktis.

1. Europas styrka byggs i alla delar av unionen

EFNS anser att EU:s framtid avgörs av dess förmåga att ta till vara hela sin geografi, hela sin befolkning och hela sin ekonomiska potential.

I norra Sverige finns avgörande delar för Europas fossilfria energiproduktion, tillgångar av kritiska råvaror, industriella värdekedjor, forsknings- och innovationsmiljöer samt transportstråk som binder samman Sverige, Norge, Finland och det vidare arktiska området.

Människor, företag och offentliga aktörer i nordliga glesbefolkade områden verkar samtidigt under särskilda strukturella villkor, där gleshet, långa avstånd, klimatförhållanden och begränsade arbetsmarknader påverkar förutsättningarna för utveckling. EU:s politik behöver därför konsekvent utgå från människors faktiska möjligheter att leva, arbeta, driva företag och utbilda sig där de bor.

Livskraftiga jämställda samhällen med fungerande arbetsmarknader, företagande, kultur, språk och lokal utvecklingskraft är en förutsättning för att investeringar och mål ska få genomslag. Urfolket samernas perspektiv, nationella minoriteter, civilsamhälle och lokala utvecklingsprocesser behöver bättre integreras i genomförandet av EU:s politik. Det är också en förutsättning för Europas civila beredskap och motståndskraft. Utan fungerande samhällen i perifera och strategiska områden försvagas EU:s säkerhet. Offentliga aktörers kapacitet i Europas periferi är avgörande för unionens säkerhet, motståndskraft och förmåga att hantera geopolitiska förändringar. EFNS anser därför att arktisk politik, regionalpolitik, industripolitik, arbetsmarknadspolitik, transportpolitik, energipolitik och forskningspolitik behöver samordnas bättre och utgå från territoriella perspektiv för att underlätta för lokalsamhällen med begränsade resurser.

Principer

- EU:s politik ska utformas med utgångspunkt i människors faktiska livsvillkor i hela unionen.
- Norra Sveriges resurser och samhällen ska erkännas som en strategisk tillgång och en integrerad del av unionens utveckling.
- EU:s ambitioner inom omställning, konkurrenskraft, sammanhållning och säkerhet ska genomföras genom träffsäkra och platsanpassade investeringar.
- Resurser och verktyg ska stå i proportion till uppgifterna och utformas i samspel med regional och lokal nivå.

2. En regional platsbaserad sammanhållningspolitik stärker hela EU

EFNS anser att sammanhållningspolitiken utgör Europeiska unionens centrala investeringspolitik för långsiktig regional utveckling och att nästa fleråriga budgetram är avgörande för hur unionen omsätter sina ambitioner inom konkurrenskraft, sammanhållning, säkerhet och omställning.

I norra Sverige har sammanhållningspolitiken bidragit till att bygga innovationssystem, stärka gränsöverskridande samarbeten och social sammanhållning, utveckla smart specialisering, diversifiera näringslivet och öka institutionell kapacitet. Politiken har därmed bidragit till ekonomisk utveckling, stärkt konkurrenskraft och ökad legitimitet för det europeiska samarbetet.

EFNS anser att EU:s nästa fleråriga budgetram ska säkerställa ett tydligt regionalt genomslag i planering, genomförande och uppföljning. Budgeten ska möjliggöra genomförande i hela unionen med platsbaserade investeringar, och bygga på flernivåstyre där regional och lokal nivå är medskapare. Partnerskapsprincipen ska vara styrande i hela genomförandet.

Regionala utvecklingsstrategier, smart specialisering och territoriell kunskap ska vägleda investeringar och reformer i syfte att bygga innovativa, konkurrenskraftiga och motståndskraftiga samhällen med social sammanhållning. Regional och lokal nivå ska ha en strukturerad och avgörande roll i utformning, prioritering och genomförande av EU:s insatser.

En stark sammanhållningspolitik med regionalt inflytande ska utgöra en central del av budgeten. Riktad finansiering till regioner med svåra strukturella geografiska utmaningar, såsom den särskilda allokeringen till de nordliga glesbefolkade områdena, ska säkerställas, och investeringar ska erkännas som strategiska för hela unionen.

Regelverk, statsstödsregler och ändamålsenliga finansieringslösningar, som bidrag, lån och kombinerade instrument, ska vara träffsäkra, tillgängliga och proportionerliga så att mindre aktörer i olika territoriella kontexter kan delta fullt ut.

Principer

- Sammanhållningspolitiken ska vara stark och långsiktig för att hela unionen ska kunna bygga innovativa, konkurrenskraftiga och motståndskraftiga samhällen.
- Partnerskapsprincipen, flernivåstyre och regionalt inflytande ska genomsyra planering, genomförande och uppföljning.
- EU ska tillhandahålla riktade stöd, anpassade regelverk och ändamålsenliga finansieringslösningar för nordliga glesbefolkade områden med svåra strukturella utmaningar.

3. Konkurrenskraft byggs av livskraftiga lokalsamhällen i europeiska värdekedjor

EFNS anser att europeisk konkurrenskraft formas i regionala ekosystem där råvaror, energi, innovation, industri och kompetens samverkar.

Nordliga glesbefolkade regioner bidrar till Europas industriella omställning och strategiska oberoende. EU:s politikområden för industri, AI, forskning, energi och kompetensförsörjning behöver därför samverka på regional och lokal nivå.

Strategier för smart specialisering och smart diversifiering ska vägleda investeringar och stärka kopplingen mellan regionala styrkor och europeiska värdekedjor. EU:s instrument ska vara tillgängliga, proportionerliga och genomförbara i hela unionen.

Investeringar i transportsystem, energisystem och smarta samhällen ska utgöra en central del av genomförandet av den industriella omställningen. Ett integrerat perspektiv på energi, transport, digitalisering, cirkularitet, innovation och beredskap ska präglade den långsiktiga utvecklingen. Digital infrastruktur och regionala samverkanslösningar är avgörande för att säkerställa likvärdig tillgång till samhällsservice, näringslivsutveckling och beredskap i glesbefolkade områden.

Regionernas förmåga att attrahera och behålla arbetskraft, samt deras tillgång till utbildning, bostäder, vård, kultur, service och samhällsentreprenörskap är avgörande för långsiktig utveckling. Livskraftiga och fungerande samhällen förutsätter innovativa organisationer, aktörer och individer som driver förändring och förnyelse genom innovation. Energisystemet utgör en grundläggande förutsättning för Europas energiomställning. Den pågående elektrifieringen i norra Sverige ställer krav på utbyggnad av fossilfri elproduktion, förstärkta elnät, återföring av restvärme och ökad systemkapacitet.

EFNS anser att EU:s energipolitik ska möjliggöra utveckling genom investeringar, samordning och regelverk som är anpassade till territoriella förutsättningar. Utbyggnaden ska ske med utgångspunkt i industriella behov, långsiktig försörjningstrygghet och tydlig samhällsnytta på lokal och regional nivå.

Energisystemet ska utvecklas som en helhet där produktion, överföring, distribution, lagring, resiliens och flexibilitet samverkar.

Bioekonomin och energisystemet utgör centrala delar av Europas omställning. Skogen och det aktiva, hållbara skogsbruket i norra Sverige bidrar till klimatnytta, industriell utveckling, sysselsättning och levande landsbygder.

EU:s politik ska stödja ett hållbart brukande av skogliga resurser och säkerställa att regelverk utformas med hänsyn till regionala förutsättningar och etablerade brukningsmodeller. Lagstiftning och datainsamling ska bygga på medlemsstaternas system.

Principer

- Europeisk konkurrenskraft ska byggas genom investeringar i regionala värdekedjor och platsbaserade styrkor.
- EU:s energipolitik ska stärka kapacitet, konkurrenskraft och territoriell utveckling.
- EU:s skogspolitik ska stödja hållbart brukande och regional utveckling med respekt för subsidiaritetsprincipen.

4. Transporter, tillgänglighet och robust infrastruktur bygger ett starkt Europa

EFNS anser att ett sammanhållet och robust transportsystem med god tillgänglighet är en grundförutsättning för konkurrenskraft, samhällsservice och sammanhållning.

I nordliga glesbefolkade områden omfattar kraven på tillgänglighet i högre grad även beredskap, leveranssäkerhet och grundläggande samhällsfunktioner.

EU:s transportpolitik ska prioritera nordliga och gränsöverskridande stråk som investeringar av gemensamt europeiskt intresse. Centrala stråk och förbindelser till Finland och Norge ska utvecklas i ett sammanhängande multimodalt system, där järnvägsförbindelserna utgör strategiska länkar för Europas konkurrenskraft och industrins leveransförmåga samt bidrar till att stärka NATO:s tillgänglighet och rörlighet till norra Sverige, Norge och Finland.

Hamnar i nordliga regioner ska erkännas som strategiska noder för transporter i syfte att främja industriell utveckling, energiomställning, säkerhet och beredskap.

Flygets strategiska roll i nordliga regioner utgör en grundläggande del av tillgängligheten och är en förutsättning för fungerande arbetsmarknader, näringsliv, samhällsservice och internationella kontakter. Flygplatser i norr ska erkännas som samhällsbärande infrastruktur.

Transport-, energi- och kommunikationssystem ska planeras integrerat för att möta både civila och militära behov.

Fonden för ett sammanlänkat Europa ska fortsatt möjliggöra investeringar i infrastruktur med högt europeiskt mervärde, särskilt i nordliga och gränsöverskridande stråk.

Principer

- EU ska säkerställa tillgänglighet i hela unionen, inklusive i nordliga glesbefolkade områden.
- Investeringar ska prioritera gränsöverskridande stråk, flaskhalsar och perifera kopplingar.
- Infrastruktur ska planeras integrerat för ekonomi, samhällsutveckling och beredskap.

5. Avslutande ställningstagande

Mot denna bakgrund uppmanar Europaforum Norra Sverige Europaparlamentet, Europeiska kommissionen, Europeiska unionens råd samt Sveriges regering att säkerställa att kommande beslut om EU:s budget och politik fullt ut beaktar den särskilda situationen, det strategiska värdet och investeringsbehoven i Europas nordliga glesbefolkade regioner som en integrerad del av unionens framtida utveckling, konkurrenskraft och säkerhet.